

**BUXORO
AGRO KLASTER**

QISHLOQ XO'JALIGIDA IXTISOSLASHGAN KLASTERLARNI SHAKLLANTIRISH: TAJRIBALAR, NATIJALAR VA INNOVATSION YONDASHUVLAR

Respublika ilmiy-amaliy anjumani

2021 yil 30 noyabr

Buxoro – 2021

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI
IQTISODIYOT VA TURIZM FAKULTETI
“IQTISODIYOT” KAFEDRASI

QISHLOQ XO‘JALIGIDA IXTISOSLASHGAN KLASTERLARNI
SHAKLLANTIRISH: TAJRIBALAR, NATIJALAR VA INNOVATSION
YONDASHUVLAR
Respublika ilmiy-amaliy anjumani
MATERIALLAR TO‘PLAMI
2021 yil 30 noyabr

"ФОРМИРОВАНИЕ СПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫХ КЛАСТЕРОВ В
СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ: ЭКСПЕРИМЕНТЫ, РЕЗУЛЬТАТЫ И
ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ"
СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
Республиканской научно-практической конференции
30 ноября 2021 года

«Durdona» nashriyoti
Buxoro – 2021

маҳсулотга айланади. Жумладан, толадан ип-калава ва ундан мато, тайёр кийим-кечаклар, чигитдан ўсимлик мойи, хўжалик совуни, чорва учин озуқа, фармацевтика учун кераклик маҳсулотлар олинади. Ғўзапоя қайта ишланиб ундан иссиқхона учун биогаз тайёрланади.

Тўртинчи босқич. Бунда биринчи босқич билан тўртинчи босқич ўзаро боғланади – ҳақиқий занжир юзага келади. Яъни, олинган озуқа ҳисобига чорвачилик мажмуи ташкил этилиб, ундан олинган маҳсулотларни қайта ишлаш орқали озиқ-овқат саноати учун гўшт-сут етиштириш, уни қайта ишлаш натижасида эса бозорга 30дан зиёд турдаги тайёр маҳсулот чиқариш мумкин. Чорвачилик тармоғи бевосита аграр тармоқни – етарли табиий ўғит билан бойитиш имконини беради. Бундан ташқари, биогаз олиш, у орқали кластердаги яна бир тармоқ - иссиқхона хўжалигини ривожлантириш имкони юзага келади.

Мамлакатимиз тараққиётининг бугунги босқичида пахта-тўқимачилик кластерларини фаолиятини янада кенгроқ ва самаралироқ ташкил этиш лойиҳаларни амалга ошириш ҳисобига, юртимизни раванқ топтириш ва халқимизни фаровонлигини ошириш бўйича янги-янги ютуқларга эришишимиз мумкин.

ПАРРАНДАЧИЛИК КЛАСТЕРИ ТИЗИМИДА ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИ БОШҚАРИШНИНГ АХБОРОТ ТАЪМИНОТИ

Хужамуродова Сурайё Ибрагимовна

ТДАУ Бухгалтерия ҳисоби, таҳлил ва аудит кафедраси
ассистенти

Озиқ-овқат хавфсизлигини барқарор таъминлашда паррандачиликни ривожлантириш алоҳида аҳамиятга эга. Паррандачилик чорвачиликнинг тез етилувчан соҳаларидан бири бўлиб, аҳолини парҳез гўшти ва тухум маҳсулотлари билан таъминлаш имконини беради. Паррандалар нафақат гўшти, тухуми балки пати учун ҳам боқилади. Бугунги кунда паррандачилик истиқболли ва чорвачиликдаги асосий йўналиш экани тан олинади. Мамлакатимизда паррандачилик соҳасини ривожлантириш бўйича бир қатор ислохотлар амалга оширилмоқда. Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг Қарорлари қабул қилинди [1. 2 ва б.]. Хусусан, эндиликда хорижий давлатлар тажрибасидан фойдаланиб барча ҳудудда парранда етиштириш, уни қайта ишлаш ва яқуний маҳсулот тайёрлаш ва уни истеъмолчига етказишни қамраб олган паррандачилик кластерлари ташкил этилмоқда. Шунингдек, 2021 йилда парранда маҳсулотлари етиштириш: инкубацион тухум 268,7 млн дона, 1 кунли жўжа 215,3 млн бош, бройлер гўшт 383,3 минг тонна, бошқа турдаги парранда гўшти 66,6 минг тонна, жами парранда гўшти 450,0 минг тонна¹ прогноз қилинган.

Паррандачилик кластери тизимидаги корхоналарда ишлаб чиқаришни самарали бошқариш, хусусан маҳсулотлари етиштириш учун сарфланадиган харажатларни камайтириш, уларни тўғридан-тўғри маҳсулот таннархига қўшилишини назорат қилиш ва таннархни аниқ ҳисоблаш олдидаги муҳим вазифаларни ҳал этиш кўп жиҳатдан уларнинг ахборот таъминотига боғлиқ.

Харажатлар ҳисоби ва маҳсулотлар таннархини ҳисоблаш тизимини такомиллаштириш масалаларининг илмий-услубий асослари хорижлик [3.4.5 ва б.] ва республикамизда иқтисодчи-олимлари томонидан тадқиқ қилинган [6.7 ва б.]. Лекин уларнинг ишларида паррандачилик кластерлари тизимида харажатлар ҳисоби, таннарх ҳисоблаш ва таҳлил услубларини такомиллаштириш масалалари комплекс ўрганилмаган. Шу боис, паррандачиликда харажатлар ҳисобини тўғри ташкил этиш, маҳсулот бирлиги таннархи, харажатларнинг шаклланишини назорат ва таҳлил қилиш, ҳақиқий таннархни тўғри ҳисоблаш ҳамда таннархни пасайтириш долзарб масалалардан ҳисобланади.

Изланишлар шуни тасдиқладики, паррандачиликка ихтисослашган агрокластер тизимидаги корхоналарда харажатлар ҳисоби ва маҳсулотлар таннархини ҳисоблаш

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 14 июндаги ПҚ-5146-сон “Паррандачиликни ривожлантириш ва тармоқ озуқа базасини мустаҳкамлашга қаратилган кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” [қарори](https://lex.uz/docs/5457613).
<https://lex.uz/docs/5457613>

услугларини такомиллаштириш алоҳида аҳамият касб этмоқда. Фикримизча, мазкур масалани илмий-услубий ва ташкилий жиҳатдан амалга ошириш учун қуйидаги вазифаларни ҳал этиш зарур:

- озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлашда паррандачилик кластерларининг ўрни, аҳамиятини ва ривожлантириш истиқболларини асослаш;
- паррандачиликни кластерлаш шароитида ишлаб чиқаришни ташкил этиш ва харажатлар ҳисобининг ташкилий-иқтисодий масалалари
- паррандачилик кластери тизимида бошқарувнинг ахборот таъминотидаги муаммоларни рақамли технологиялар асосида ҳал этиш;
- паррандачилик харажатлари ҳисоби ва маҳсулотлар таннархини ҳисоблашнинг ташкилий-услубий асосларини ривожлантириш;
- паррандачилик харажатлари ва маҳсулотлар чиқишининг дастлабки, аналитик ва синтетик ҳисобини такомиллаштириш;
- паррандачилик маҳсулотлари таннархини ҳисоблашнинг услубий таъминоти ва уни такомиллаштириш;
- паррандачилик харажатларини таҳлил қилишнинг услубий асослари ва уни такомиллаштириш;
- паррандачиликда асосий маҳсулот турлари таннархини таҳлил қилишнинг услубий жиҳатларини ривожлантириш ва таннархни пасайтириш имкониятларини аниқлаш зарур.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 13 ноябрда ПҚ-4015-сон “Паррандачиликни янада ривожлантириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги Қарори, <https://lex.uz/docs/4058735>
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 14 июндаги ПҚ-5146-сон “Паррандачиликни ривожлантириш ва тармоқ озуқа базасини мустаҳкамлашга қаратилган қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” қарори, <https://lex.uz/docs/5457613>
3. Нидлз Б., Андерсон Х., Нолдуэлл Д. Принципы бухгалтерского учета, -М.: Финансы и статистика, 1997.-496с;
4. Р.Энтони, Дж.Рис. Учет: ситуации и примера, -М.: Финансы и статистика, 1993.-560с;
5. Пизенгольц М.З. Бухгалтерский учет в сельском хозяйстве.-М.: Финансы и статистика, 2001.-400с.
6. Абдуғаниев А.А. Бошқарув ҳисобини ташкил этиш муаммолари, уларнинг ечимлари. Т.: ТМИ, 2003.-275б;
7. Дўсмуратов Р.Д., Мамадияров Д.Ў. Қишлоқ хўжалигида бошқарув ҳисоби: услубиёт ва амалиёт. Т.: «Молия» нашриёти, 2008.-148 б.

BUXORO VILOYATIDA TURISTIK KLASTERLARNI TASHKIL ETISH: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR

Saidova Feruza Kamolovna

Buxoro davlat universiteti “Servis sohasi iqtisodiyoti”
kafedrası o‘qıtuvchisi

Buranov Daler

3 -1bux-20 guruhi talabasi

О‘zbekiston Respublikasining “Erkin iqtisodiy zonalar to‘g‘risi”dagi Qonuniga muvofiq Erkin iqtisodiy zona — mintaqani jadal ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish uchun mamlakat va chet el kapitalini, istiqbolli texnologiya va boshqaruv tajribasini jalb etish maqsadida tuziladigan, aniq belgilangan ma‘muriy chegaralari va alohida huquqiy tartiboti bo‘lgan maxsus ajratilgan hududdir. Erkin iqtisodiy zona hududida yuridik shaxslar va fuqarolar (jismoniy shaxslar) xo‘jalik, moliyaviy va boshqa faoliyatning istalgan turlari bilan shug‘ullanishiga yo‘l qo‘yiladi.

Erkin iqtisodiy zona O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori bilan tashkil etiladi. Erkin iqtisodiy zonaning maqomi, shuningdek uning qancha muddatga tashkil etilishi mazkur zonani tashkil etish to‘g‘risidagi qaror bilan belgilanadi.

Erkin ishlab chiqarish zonalarini eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarish zonalarini, agropolislarini, tadbirkorlik zonalarini, industrial-iqtisodiy zonalarini va boshqa zonalarini o'z ichiga oladi.

Erkin ilmiy-texnikaviy zonalar alohida ajratilgan hududlardan iborat bo'lib, u yerda ilmiy-ishlab chiqarish va o'quv markazlari jamlanadi hamda ular uchun ilmiy va ishlab chiqarish imkoniyatini rivojlantirishga qaratilgan maxsus huquqiy tartibot o'rnatiladi.

Erkin ilmiy-texnikaviy zonalar yuksak texnologiyalar amal qiladigan zonalar, texnoparklar, mintaqaviy innovatsiya markazlari—texnopolislar shaklida tashkil etiladi.

Erkin iqtisodiy zona O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tasdiqlaydigan dasturga muvofiq rivojlantiriladi.

Erkin iqtisodiy zonalarda loyihalar aniq hisob-kitoblarsiz joylashtirilishi oqibatida ayrim faoliyat turlari uchun sun'iy imtiyoz berilishiga va bu, o'z navbatida, bozordagi raqobat muhitining buzilishiga olib kelmoqda.

1-jadval

O'zbekistonda tashkil etilishi rejalashtirilgan erkin turistik hududlar tavsifi

Erkin turistik hududlar	Joylashgan hududi	Yer maydoni	Homiy davlat yoki kompaniya	Ajratilishi mo'ljallangan mablag' miqdori
“Chorvoq” erkin turistik zonasi	Toshkent viloyati	334,8 km ² .	Fransiya kompaniyalari konsorsiumi Fransiya taraqqiyot agentligi	750 ming yevro
“Zomin” turistik-rekreatsion zonasi	Jizzax viloyati	2,87 ming km ²	Turkiya Respublikasining “IDEALIST” kompaniyasi	250 million AQSh dollari
“Shovot” kichik turizm zonasi	Xorazm viloyati	0,46 ming km ²	Fransiya taraqqiyot agentligi	250 ming yevro
“G'ovuk ko'l” kichik turizm zonasi	Xorazm viloyati	0,1 ming km ²	Fransiya taraqqiyot agentligi	250 ming yevro

Umuman, mamlakat iqtisodiyotining raqobatbardoshligini oshirishda asosiy e'tibor hududlar tabiiy resurslari hamda industrial salohiyatidan foydalanish va eksport tizimini kuchaytirishga qaratilmog'i lozim. Aynan shu o'rinda xorijiy investitsiyalarni jalb etishning unumli shakli bo'lgan zamonaviy erkin iqtisodiy zonalarini tashkil etish alohida ahamiyat kasb etadi. Aynan ushbu yo'nalishda jahon tajribasida keng qo'llanilayotgan va o'z samarasini berayotgan bir qator iqtisodiy chora-tadbirlarni qayd etish joiz.

Jahon iqtisodiyotidagi ilg'or tajribalarga ko'ra hududlar iqtisodiy salohiyatidan samarali foydalanish orqali ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotni jadallashtirishda erkin iqtisodiy zonalar va kichik sanoat zonalarini faoliyati muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda mamlakatimizda 23 ta erkin iqtisodiy zona faoliyat olib borayotgan bo'lsa, ularning 20 tasi 2016 yildan keyin tashkil etildi. Bunda umumiy erkin iqtisodiy zonalaridan tashqari alohida sohalar, jumladan turizm, farmatsevtika kabi muhim sohalarda erkin iqtisodiy zonalar faoliyati yo'lga qo'yilganligini alohida qayd etib o'tish zarur.

Respublikamizda erkin turistik hududlarni tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari

Respublikamizda erkin turistik hududlarni tashkil etishdagi mavjud imkoniyatlar	Respublikamizda erkin turistik hududlarni tashkil etishdagi muammolar
Samarqand, Buxoro, Farg'ona va Xorazm viloyatlarining ishlab chiqarish va resurs salohiyatlari yuqori darajadagi mavjudligi	ayrim erkin iqtisodiy zonalarda muhandislik-kommunikatsiya tarmoqlariga ulanish va ishlab chiqarish infratuzilma obektlarini qurish bilan bog'liq masalalar haligacha oxiriga yetkazilmagan. Bu investorlarni jalb qilishda qiyinchiliklar tug'diryapti.
Samarqand, Buxoro, Farg'ona va Xorazm viloyatlarining turistik salohiyatining yuqori darajadagi mavjudligi	erkin iqtisodiy zonalar direksiyalari tomonidan tijorat banklariga yangi investitsiyaviy loyihalarni amalga oshirish yuzasidan taklif kiritish bo'yicha yetarlicha tashabbus ko'rsatilmayapti.
xorijiy investitsiyalarni keng jalb qilish uchun mamlakat investitsiya salohiyatining yuqori darajadagi mavjudligi	ba'zi viloyatlar hokimliklari tomonidan erkin iqtisodiy zonalarda loyihalar aniq hisob-kitoblarsiz joylashtirilishi oqibatida ayrim faoliyat turlari uchun sun'iy imtiyoz berilishiga va bu, o'z navbatida, bozordagi raqobat muhitining buzilishiga olib kelmoqda.
mahalliy xomashyo va materiallar negizida mustahkam kooperatsiya aloqalarini o'rnatish hamda erkin iqtisodiy zonalar korxonalarini o'rtasida va umuman respublikada sanoat kooperatsiyasini rivojlantirish asosida yuqori texnologiyali mahsulotlar ishlab chiqarishni mahalliy lashtirishning mavjudligi	mavjud erkin iqtisodiy zonalar va kichik sanoat, shuningdek, farmatsevtika zonalarida faoliyat yuritayotgan, eksportga mahsulot chiqarayotgan, innovatsion, yuqori texnologik ishlab chiqarishlarni tashkil qilgan biznes subektlari va tadbirkorlarga berilayotgan qo'shimcha imkoniyatlar, imtiyoz va preferensiyalarning tashkiliy-huquqiy asoslarini mustahkamlash ham muammolardan biridir.

Faoliyat ko'rsatayotgan erkin iqtisodiy zonalar, texnoparklar va kichik sanoat zonalarini faoliyatini umumiy tartibga solish nuqtai nazaridan 2020 yil 17 fevralda O'zbekiston Respublikasining "Maxsus iqtisodiy zonalar to'g'risida"gi Qonuni qabul qilindi. 2016 yil 26 oktyabrdagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini faollashtirish va kengaytirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida» PF-4853-sonli farmoni asosida barcha erkin iqtisodiy zonalar maqomi, imtiyozlari tenglashtirildi.^[2]

Shuningdek, tumanlarni ham kompleks iqtisodiy rivojlantirish maqsadida bugungi kunga qadar 348 ta kichik sanoat zonasi tashkil etilib, o'z faoliyatini davom ettirmoqda. Natijada erkin iqtisodiy zonalarda umumiy qiymati 2,6 milliard dollarlik 453 ta loyiha amalga oshirilishi natijasida 36 mingga yaqin ish o'rni yaratilgan. Kichik sanoat zonalarida esa 5 trillion so'mlik 1 ming 497 ta loyiha ishga tushirilib, 36 mingdan ziyod kishining bandligi ta'minlangan.

Respublikamizdagi har bir hudud o'ziga xos turistik imkoniyatlarga ega va bu jihat xalqaro keng jamoatchilik tomonidan ham muntazam e'tirof etilib kelinmoqda. Mavjud yuqori turizm imkoniyatlari va undan har tomonlama samarali foydalanishni ta'minlash maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «O'zbekiston Respublikasining turizm sohasini jadal rivojlantirishni ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida» 2016 yil 2 dekabrdagi PF-4861-sonli, «O'zbekiston Respublikasi turizm salohiyatini rivojlantirish uchun qulay sharoitlar yaratish bo'yicha qo'shimcha tashkiliy chora-tadbirlar to'g'risida» 2018 yil 3 fevraldagi PF-5326-sonli, «O'zbekiston Respublikasida turizmni jadal rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida»gi 2019 yil 5 yanvardagi PF-5611-sonli, "O'zbekiston Respublikasida ichki va ziyorat turizmini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2021 yil 9 fevraldagi PF-

6165-sonli “Turizm, sport va madaniy meros sohalarida davlat boshqaruvi tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 2021 yil 6 apreldagi PF–6199-sonli Farmonlari, shuningdek «Kirish turizmini rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida» 2018 yil 6 fevraldagi PQ-3509-sonli, «Ichki turizmni jadal rivojlantirishni ta‘minlash chora-tadbirlari to‘g‘risida» 2018 yil 7 fevraldagi PQ-3514-son qarorlari qabul qilindi.

Ayniqsa, xorijiy investitsiyalarni keng jalb qilish uchun mamlakat investitsiya salohiyatini jahon biznes hamjamiyatiga to‘la namoyon etishga qaratilgan, sarmoya kiritishga intiladigan investorlar uchun hududlar va tarmoqlar bo‘yicha investitsiya loyihalarini shakllantirishda kompleks yondashuvlarni belgilovchi normativ-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqishga e‘tibor qaratilishi zarur. Shu bilan birga, “Erkin iqtisodiy zonalar to‘g‘risida”gi qonunni bugungi kun talablari asosida qayta ko‘rib chiqish, uni davr ruhiga uyg‘un holda yanada takomillashtirish lozim.

Prezident "Urgut", "G‘ijduvon", "Qo‘qon" va "Hazorasp" erkin iqtisodiy zonalarini tashkil etish to‘g‘risidagi farmonni imzoladi.

Turizm rivojlanishining ushbu bosqichida infratuzilmasining ozgina qismi etib borish va ularning yashash vaqtiga bog‘liq. Ammo asta-sekin sifatli xizmat va diqqatga sazovor joylar taqsimlanadi, bu sayyohlar oqimining ko‘payishiga hissa qo‘shadi. Ixtisoslashgan turistik korxonalar darhol reaktiviyaga kirishmoqda xizmat xizmatlari Tashrif buyuruvchilar uchun.

Dunyoning yetakchi axborot manbalaridan biri bo‘lgan Si-En-En telekanali saytida e‘lon qilingan “Why Uzbekistan is said to be a top travel destination for 2020” maqolasida aksariyat g‘arbliklar uchun uzoq vaqtdan beri noma‘lum bo‘lib kelgan O‘zbekiston 2020 yilda sayyohlarning eng yoqtirgan manzillaridan biri bo‘layotgani aytiladi.

“Lonely Planet sayyohlik vebsayti ushbu madaniyati boy va tarixan jozibali mamlakatni Markaziy Osiyoning qolgan qismi bilan birga yetib borish oson va vizasiz sayohat qilish mumkin bo‘lgani uchun 1-raqamli sayyohlik mintaqasi deb atadi”, deyiladi maqolada.

Economist jurnali ham O‘zbekistonni hukumatining so‘nggi yilda jadallashib ketgan jiddiy islohotlari uchun 2019 yilda eng yaxshi mamlakat deb atadi. Bular barchasi, dunyo endi-endi kashf qilayotgan tarixi va ajoyib taomlari bilan mashhur O‘zbekistonni mashhur sayyohlik manziliga aylantirmoqda.

Prezident Shavkat Mirziyoev O‘zbekistonni sayyohlar uchun jozibali manzilga aylantirish uchun katta islohotlar boshlaganini, 65 ta mamlakat vatandoshlariga 30 kunlik vizasiz kelib-ketish, 77 ta mamlakat vatandoshlariga esa soddalashtirilgan elektron viza olish imkoniyati yaratilgani ta‘kidlanadi.

Turizmni rivojlantirish davlat qo‘mitasi 10 yanvar kuni brifingda e‘lon qilgan ma‘lumotlarga ko‘ra, 2019 yil davomida O‘zbekistonga 6 748 500 nafar sayyoh tashrif buyurgan, 2018 yilga nisbatan bu ko‘rsatkich 26 foizga oshgan. Bu haqda sof.uz nashri xabar berdi.

Sayyohlarning aksariyat qismi, ya‘ni 85,4 foizi Markaziy Osiyo mintaqasidan tashrif buyurgan, boshqa mamlakatlardan kelganlar esa 14,6 foizni tashkil qildi. O‘zbekistonga tashrif buyurganlar orasida qarindosh-urug‘ va do‘stlarini ko‘rishga kelganlar soni 81,8 foizdan iborat bo‘lgan bo‘lsa, dam olish uchun kelganlar 15,5 foizni tashkil etgan. Boshqa sabablar, jumladan davolanish, xaridlar, biznes uchrashuvlarda ishtirok etish hamda ta‘lim olish maqsadida kelgan xorijliklar soni 2,7 foizni qayd etdi.

Tabiat himoyachilarining loyihasiga shubha qilishining sabablaridan biri, tadbirkorlar ekologik zonalarda sayyohlik ob‘ektlarini bartaraf etish huquqiga ega bo‘lishlari kerakligi haqida shubha bor. Bu ekspertning ekstatistlari bo‘lishi mumkin, ular mavjud standartlar va qoidalarni buzishda amalga oshiriladi.

Shuning uchun ekologik tashkilotlarning noyob qo‘riqlanadigan hududlarda sayyohlik majmualarini qurishni taqiqlashni talab qiladi. Bu turdagi baxtsizlikni oldini olish usullarini izlashdan ko‘ra, bunday baxtsizlikni oldini olish osonroq. Ayniqsa ular mavjud emasligi sababli.

Hujjatda tushuncha apparati kengaytirildi: “gid (gid-tarjimon)”, “yo‘riqchi-yo‘l boshlovchi”, “ekskursant”, “mustaqil turizm” va boshqa atamalar kiritildi.

Turizmning tasnifi paydo bo'ldi:

- shakliga ko'ra – xalqaro (kirish va chiqish) va ichki;
- turlariga ko'ra - madaniy-tarixiy, ziyorat, ekologik, ma'rifiy, etnografik, gastronomik, ishbilarmonlik, ijtimoiy, sport, tibbiy, yoshlar turizmi, agroturizm va boshqa turlari.

Qonunda Davlat turizm qo'mitasining hududiy bo'linmalari va Turizmni rivojlantirish bo'yicha muvofiqlashtiruvchi kengashning vakolatlari belgilangan, shuningdek fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari va NNTning soha tadbirlaridagi ishtiroki bayon etilgan.

Joylashtirish vositalari, transport, umumiy ovqatlanish ob'ektlari va ko'ngilochar, ma'rifiy, ishbilarmonlik, davolash-sog'lomlashtirish, jismoniy tarbiya-sport hamda boshqa maqsadga mo'ljallangan ob'ektlar, turistik faoliyatni amalga oshiruvchi tashkilotlar, ekskursiya xizmatlarini ko'rsatuvchi tashkilotlar majmui, shuningdek ekskursiya yetakchilarining, gidlar (gid-tarjimonlar) hamda yo'riqchi-yo'l boshlovchilarning xizmatlari majmui turistik industriya etib belgilangan. Turindustriya ob'ektlarini tasniflash va ularga toifalar berish ixtiyoriy asosda Davlat turizm qo'mitasi huzuridagi akkreditatsiya qilingan tashkilot tomonidan amalga oshiriladi.

Jismoniy va yuridik shaxslarni turistik resurslar hamda turistik industriya ob'ektlari to'g'risida xabardor qilish, shuningdek turistik bozorlarda turistik mahsulotlarni targ'ib qilish uchun shu jumladan DXSh asosida turistik axborot markazlari tashkil etilishi mumkin. Ularning loyihalari hamda ularda realizatsiya qilinadigan tovarlarning (ishlar va xizmatlarning) ro'yxati Davlat turizm qo'mitasi bilan kelishiladi.

Buxoro shahrining tarixiy qismida ("Shahriston" bozori hududida) ikki qavatli uylardan iborat hunarmandlar dahasi va yopiq bozor yaratiladi. Shuningdek, ushbu dahada an'anaviy ustaxonalar, milliy suvenirler, zardo'zlik mahsulotlari, kitoblar, meva va sabzavotlar, shirinlik va sayyohlarni jalb etuvchi boshqa mahsulotlar sotiluvchi do'konlar ochiladi.

«Buxoro-Agro» erkin iqtisodiy zonasini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risidagi Prezident qarori qabul qilindi. Bu haqda «Huquqiy axborot» kanalida xabar berildi.

Qarorga muvofiq Buxoro viloyatida «Buxoro-agro» erkin iqtisodiy zonasi tashkil etildi.

«Buxoro-agro» EIZning faoliyat ko'rsatish muddati u tashkil etilgan kundan boshlab, mazkur muddatni keyinchalik uzaytirish imkoniyati bilan 30 yilni tashkil qiladi.

«Buxoro-agro» EIZning asosiy vazifasi etib, shu jumladan issiqxonalar qurish uchun konstruksiyalar, jihozlar va boshqa butlovchi buyumlar ishlab chiqarishni tashkil etish, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarishni kengaytirish va ularning eksport hajmini oshirish belgilandi.

Eslatib o'tamiz, shu kunga qadar mamlakatimizda 16 ta erkin iqtisodiy zona faoliyat yuritib kelayotgan edi. Bular «Navoiy», «Angren», «Jizzax», «Urgut», «G'ijduvon», «Qo'qon», «Hazorasp», «Sirdaryo», farmatsevtika sohasiga ixtisoslashgan «Nukus-farm», «Zomin-farm», «Kosonsoy-farm», «Sirdaryo-farm», «Boysun-farm», «Bo'stonliq-farm», «Parkent-farm» erkin iqtisodiy zonalarini shuningdek, turizmga ixtisoslashgan «Chorvoq» erkin turistik zonasi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «2017—2019 yillarda Buxoro shahri va Buxoro viloyati sayyohlik imkoniyatlarini jadallik bilan rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi qarori loyihasi taqdim etildi. Loyihaga binoan shaharda «Boqiy Buxoro» nomli erkin turistik zona yaratiladi. Ushbu zona va shaharning tarixiy qismida aholi uchun bepul Wi-Fi tizimi yaratiladi.

Sayyohlik mavsumida Toshkent—Buxoro—Toshkent yo'nalishida harakatlanuvchi poezdlar reyklarining hamda «O'zbekiston havo yo'llari» milliy aviakompaniyasi tashqi va ichki reyklarining soni oshirilishi taklif etilmoqda.

Buxoroni «Tabarruk Buxoro — muqaddas Islom markazi» shiori ostida noyob shahar-muzey, Sharq marvaridi sifatida targ'ib qilish rejalashtirilmoqda. Yilda bir marotaba Buxoroda Ibn Sino merosiga bag'ishlangan xalqaro konferensiya o'tkazilib, unda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan tibbiyot sohasidagi eng yaxshi ilmiy ish

uchun Ibn Sino mukofoti topshiriladi. Bundan tashqari, har yili «Buxoro kuni», «Ipak va ziravorlar», «Buxoro qovunlari» festivallari tashkil etiladi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning "2017-2019 yillarda Buxoro viloyati va Buxoro shahrining turizm salohiyatini tezkorlik bilan rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida"gi qaroriga muvofiq mazkur hududda erkin sayyohlik zonasi (ESZ)ni yaratish ko‘zda tutilmoqda.

"Boqiy Buxoro" erkin sayyohlik zonasida turli xizmat toifali mehmonxonalar, ko‘ngilochar va savdo inshootlari, shu jumladan 500 o‘ringa mo‘ljallangan amfiteatr, bouling-klublar, diskoteka, karaoke-barlar, kafe va restoranlar qurilishi rejalashtirilmoqda. Ushbu inshootlar bu qadimiy zaminga tashrif buyurgan xorijiy sayyohlarga kunu tun xizmat ko‘rsatadi. Mehmonlar bu erda milliy va dunyo taomlarini tatib ko‘rishlari, do‘konlardan suvenirlar va boshqa mahsulotlarni xarid qilishlari, ko‘ngilochar maskanlarda dam olishlari mumkin bo‘ladi.

Loyihada "Boqiy Buxoro" ESZ ishtirokchilari Prezidentning 2016 yil 26 oktabrdagi 4853-sonli PQda ko‘zda tutilgan barcha imtiyozlar va preferensiyalardan foydalanishi qayd etilgan.

Shuningdek Buxoroning tarixiy qismida ("Shahriston" bozori hududida) hunarmandlar dahasi va yopiq bozor bunyod etiladi. Bu maskan 2 qavatli uylar, an‘anaviy hunarmandchilik ustaxonalari, milliy suvenir mahsulotlari, zardo‘zlik buyumlari, kitoblar, meva va sabzavotlar, shirinliklar va sayyohlar orasida talabgor boshqa tovarlar sotiladigan do‘konlardan iborat bo‘ladi.

Yuqorida qayd etilgan loyihalarni amalga oshirish ishlari taxminan joriy yilning 1 iyulidan boshlanadi va 2018 yilning mart oyidan loyihaning birinchi bosqichi ishga tushishi ta‘minlanadi.

Xulosa: Yuqoridagi fikrlardan kelib chiqib Buxoro erkin iqtisodiy hududlari kesimida turistik zonalarini tashkil etish bo‘yicha quyidagi takliflarni kiritmoqchimiz:

1. Buxoro viloyati qadimiy tarixga ega bo‘lgan viloyat bo‘lganligi sababli, uning Yetti pirlari joylashgan barcha hududlarida "Erkin turistik zonalar" ni tashkil etish

2. "Boqiy Buxoro" erkin sayyohlik zonasida turli xizmat toifali mehmonxonalar, ko‘ngilochar va savdo inshootlari, shu jumladan 500 o‘ringa mo‘ljallangan amfiteatr, bouling-klublar, diskoteka, karaoke-barlar, kafe va restoranlar qurilishi jarayonlarini belgilangan tartibda amalga oshirish kerak.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. "O‘zbekiston Respublikasida ichki va ziyorat turizmini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida"gi 2021 yil 9 fevraldagi PF-6165-sonli Farmoni

2. "Turizm, sport va madaniy meros sohalarida davlat boshqaruvi tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida"gi 2021 yil 6 apreldagi PF-6199-sonli Farmoni

3. «Kirish turizmini rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida» 2018 yil 6 fevraldagi PQ-3509-sonli qarori

4. «Ichki turizmni jadal rivojlantirishni ta‘minlash chora-tadbirlari to‘g‘risida» 2018 yil 7 fevraldagi PQ-3514-son qarori.

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2020 yil 28 dekabrda Oliy Majlisga Murojaatnomasi

6. <https://uzbekistan.travel/uz/turizm-qonunlari/>

7. <https://lex.uz/ru/docs/5283956?ONDATE=10.02.2021%2000>

8. <https://lex.uz/ru/>

МУНДАРИЖА

Хамидов О.Х. Табрик ва кириш сўзи 3

I ШЎЪБА. ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИ МОДЕРНИЗАЦИЯЛАШ ШАРОИТИДА ФЕРМЕР ХЎЖАЛИКЛАРИДА КООПЕРАЦИЯ МУНОСАБАТЛАРИНИ УСТУВОР ЙЎНАЛИШ СИФАТИДА РИВОЖЛАНТИРИШ ТАЖРИБАЛАРИ ...6

Б.Н.Навруз-Зода. Кластерларни шакллантиришнинг назарий асослари	6
Фарманов Тўлқин Хайитмуродович, Абдуллоев Аслидин Жунайдуллоевич. Ихтисослашган қишлоқ хўжалиги кластерлар фаолиятини ривожлантириш	8
Явмутов Д.Ш., Б.М. Юлдошева. Современные проблемы орошаемого земледелия в Узбекистане и пути повышения эффективности в отрасли	10
A.J. Abdulloyev. Agroklastarlarni shakllantirish masalalari	12
М.А.Орипов. Ўзбекистонда биоиктисодиёт соҳаларини ривожлантиришнинг зарурат ва имкониятлари	13
Qayimova Z.A., Qosimova X. J. Vuxoro viloyati qishloq xo'jaligida kooperatsiya munosabatlarining iqtisodiy tahlili.....	17
Д.Ш.Явмутов, М.Д.Шойимардонкулов. Бошқарув механизмларни такомиллаштириш – қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши самарадорлигининг муҳим омили	19
Rakhmatullaeva Firuza Mubinovna, Tairova Masuma Muxammedrizayevna. Development of agricultural cooperation in modern economic conditions	21
Қурбонов Алишер Бобоқулович, Журақулов Азим. Агросаноат мажмуида ишлаб чиқаришни ташкил этиш йўналишлари	23
О.Дж.Хусайнов, М.Қ.Мелсов. Чорвачилик соҳасини барқарорлигини таъминлашда хизмат кўрсатувчи инфратузилмани ривожлантириш омили	25
Gafurova Sh.K., Odayeva N.F. Prospects for the development agriculture in the republic of Uzbekistan.....	28
Ш.Ш.Болтаев. Инновацион иқтисодиёт шароитида корхонада харажатлар самарадорлигини бошқаришда тежамкорлик режимига амал қилишнинг асосий йўналишлари.....	30
Очиллов Назрилло Файзиллоевич. Ўзбекистон қишлоқ хўжалигини ривожлантириш ва унинг рақобатбардошлигини оширишнинг устувор йўналишлари	33
Taylakova Dilafro'z Baymamatovna, Jomurodova Charos Qahhor qizi. Qishloq xo'jaligi iqtisodiyotini rivojlantirishda xizmatlar sohasining o'rni	37
O.K. Xudayberdieva. Raqamli iqtisodiyotda agrosanoat klasterlarining shakllanishi va rivojlanish xususiyatlari	39
Isomov B.S. O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning harakatlar strategiyasi asosida investitsiyalarni jalb etishning ustuvor vazifalari.....	42
Балташев Журсинбай Муратбаевич. Қорамолчилик маҳсулотлари ишлаб чиқариш самарадорлиги	44
Ш.Ш.Болтаев. Инновацион иқтисодиёт шароитида асосий воситалар билан боғлиқ харажатлар самарадорлигини бошқаришда тежамкорлик режиминига амал қилиш масалалари	47
Очиллов Назрилло Файзиллоевич. Тараққий этган мамлакатларда қишлоқ хўжалиги рақобатбардошлигини таъминлашнинг устувор йўналишлари.....	51
Сайфуллаева М.И. Направления сельскохозяйственных реформ в Узбекистане.....	55
Ш.Ш.Болтаев, А.Д. Кудратов. Инновацион иқтисодиёт шароитида хом ашё ва материаллар билан боғлиқ харажатлар самарадорлигини бошқаришда тежамкорлик режиминига амал қилиш масалалари	56

II ШЎБА. ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИДА ИХТИСОСЛАШГАН КЛАСТЕРЛАРНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ҲОЛАТИ ВА РИВОЖЛАНТИРИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ ... 61

Бозорбоева Зарнигор Гулмирза қизи. ҒАЛЛАЧИЛИК КЛАСТЕРИ ТИЗИМИДА ХАРАЖАТЛАР ҲИСОБИНИНГ ТАШКИЛИЙ –УСЛУБИЙ ЖИҲАТЛАРИ.....	61
Д.Ш.Явмутов. ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИК КЛАСТЕРЛАРИ – ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ ШАКЛИ СИФАТИДА	63
Hamroyev Halim Roziqovich. O‘ZBEKISTONDA KLASTERLASH SIYOSATINING ASOSIY MAQSAD VA VAZIFALARI.....	65
A.J.Abdulloev. QISHLOQ XUJALIGIDA KLASTERLARINI RIVOJLANTIRISHNING INNOVASION OMILLARI.....	67
Бобожонов Дилшод Маҳмудович. БУХОРО ВИЛОЯТИДА ПАХТА-ТЎҚИМАЧИЛИК КЛАСТЕРИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ	71
Амиркулов Шухрат Олимович. АГРАР СОҲАДА ИНСОН КАПИТАЛИНИ ШАКЛЛАНИШ ВА РИВОЖЛАНИШ АЛГОРИТМИ.....	73
Давлатов Сухроб Сайитжонович. ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ РАҚОБАТБАРДОШЛИГИНИ ОШИРИШНИНГ МОҲИЯТИ ВА ЗАРУРИЯТИ.....	75
Сайфуллоев Ойбек Олимович. АГРОТУРИЗМ КЛАСТЕРЛАРИ - ҚИШЛОҚ ҲУДУДЛАРИНИ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШ ВОСИТАСИ СИФАТИДА	79
Niyozova I.N., Toyirov N. RAQAMLI IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHIDA AGROSANOAT KLASTERLARINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	81
Рахмонова Барно Сохибжонова. МИНТАҚАМИЗДА ЁНФОҚЧИЛИК КЛАСТЕРЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ	83
Fuzaylova Nigina Khakimovna. SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF AGRO-TOURISM IN FOREIGN COUNTRIES AND UZBEKISTAN.	86
Sayfullayeva Madina Sirojiddinovna. ESTABLISHMENT OF AGRITOURISM CLUSTERS IN UZBEKISTAN BASED ON THE PRINCIPLES OF SUSTAINABLE TOURISM.....	87
Qulliyev Oxunjon Anvar o‘g‘li. KLASTER-RAQOBATDA YUTIB CHIQISHNING ENG OQILONA YO‘LI.....	89
Bababekova D. Sh., Aminova N. B. IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA TURISTIK LOGISTIKA	90
Kamolov X.Z. QISHLOQ XO‘JALIGINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH ORQALI TURIZM SANOATINI RIVOJLANTIRISH	92
Dilmonov Q.B., Hakimova Sh. JONDOR TUMANIDA PAXTACHILIK KLASTERLARINI TASHKIL ETISHNING O‘ZIGA XOS YO‘LLARI.....	94
Yuldasheva Komila. QISHLOQ XO‘JALIGIDA IXTISOSLASHGAN KLASTERLARNI SHAKLLANTIRISH HOLATI VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	97
Гиязов Б. Б. ЎЗБЕКИСТОНДА АГРОКЛАСТЕРЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЗАРУРАТИ	99
Шодиев Бекзод Тўлқинович. ҚОРАКЎЛЧИЛИК КЛАСТЕРЛАРИНИНГ ФАОЛИЯТИ ВА УНИНГ ТАШКИЛИЙ, ИҚТИСОДИЙ, ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОЙ ВА ЭКОЛОГИК ЖИҲАТДАН УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ	101
Bakayeva M.A., Abdullayeva H. N. Qishloq xo‘jaligida ixtisoslashgan klasterlarni shakllantirish holati va rivojlantirish istiqbollari.....	104
Қосимов Жаҳонгир. ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИДА МЕВА-САБЗАВОТ КЛАСТЕРЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ ИҚТИСОДИЙ МАСАЛАЛАРИ.....	105
Boltayeva Sh.B., Mardonova Ozoda. Klaster nazariyasi va ularning faoliyati	108
Normamatov I.B., Pardayeva M.U. QISHLOQ XO‘JALIGI MAHSULOTLARINI ISHLAB CHIQRISHDA KLASTER MODEL VA UNING IQTISODIYOTDA TUTGAN O‘RNI... ..	109
М.М.Яхяев. МАМЛАКАТИМИЗДА ЯЙЛОВ ЧОРВАЧИЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЗАРУРИЯТИ ВА УНДА ҚОРАКЎЛЧИЛИКНИНГ ЎРНИ	112
С. Ф. Салимова. ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЕ КЛАСТЕРОВ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ	114